

Spis treści

Słowo wstępne od wydawcy.....	9
Nota edytorska.....	11
Wprowadzenie.....	13
Część 1. Polacy w sowieckiej Białorusi: „sowietyzacja Polaków jest jednym z najważniejszych zadań”	15
KP(b)B i polski wektor w polityce narodowościowej w latach dwudziestych i trzydziestych XX w.	17
Polska autonomia narodowo-kulturalna w BSSR w latach 1924–1937.....	28
Polacy i / lub Białorusini katolicy. Kto i jak był uznawany za Polaka na Białorusi w latach dwudziestych.....	38
Polacy w KP(b)B: nomenklatura czy nowa klasa polska?.....	45
Część 2. Polacy w kampaniach społeczno-politycznych lat dwudziestych i trzydziestych XX w.	58
„Reakcyjna ostoja Watykanu”.....	61
Właściciele polscy: „wysiedlić za granice Białorusi”.....	70
Jubileologia. 11 lipca 1920 r. świętem narodowym wyzwolenia Białorusi od „okupacji białopolskiej”.....	77
Część 3. Dzierżyńszczyzna – fiasko „triumfu leninowsko-stalinowskiej polityki narodowościowej”	89
Kojdanowszczyzna u progu powstania Dzierżyńszczyzny. Lata 1925–1932.....	91
„Wzięcie rodzin według załączonych list”.....	114
1934 r. Przystąpić do likwidacji rejonu narodowościowego.....	121
1937 r.: „Rejon polski trzeba likwidować”.....	132
„Polska pułapka”. Operacja polska NKWD z lat 1937–1938.....	140
Zakończenie	145
Dokumenty	147
Nr 1. 1928 styczeń, Mińsk – Raport studenta Komunistycznego Uniwersytetu Mniejszości Narodowych Zachodu [?] Wójcika o potrzebie utworzenia narodowościowego sovietu polskiego na terenie narejkowskiego sovietu wiejskiego.....	148

SPIS TREŚCI

6	<p>Nr 2. 1930 luty 13, Moskwa – Notatka Józefa Meerzona, zastępcy kierownika Wydziału Organizacyjno-Instruktorskiego KC WKP(b), dla KC KP(b)B, o stanie pracy wśród ludności polskiej BSSR..... 149</p> <p>Nr 3. 1931 kwiecień, Kojdanów – Ściśle tajny list naczelnika NKWD rejonu kojdanowskiego do Jewielewskiego, sekretarza kojdanowskiego RK KP(b)B, w sprawie wydalenia z rejonu kułaków ..... 150</p> <p>Nr 4. 1931 maj 29, Kojdanów – Informacja kojdanowskiego RK KP(b)B o wysiedleniu kułaków z rejonu ..... 151</p> <p>Nr 5. 1931 maj 31 – czerwiec 9, Mińsk – Materiał z badania przeprowadzonego w rejonie kojdanowskim i uździeńskim na temat możliwości zorganizowania polskiego rejonu narodowościowego ..... 152</p> <p>Nr 6. 1931 czerwiec 27, Dzierżyńsk – Uchwała biura kojdanowskiego RK KP(b)B w sprawie organizacji czterech polskich narodowościowych sowietów wiejskich na obszarze rejonu kojdanowskiego ..... 153</p> <p>Nr 7. 1931 lipiec 10, Dzierżyńsk – Wyciąg z protokołu nr 11 posiedzenia prezydium kojdanowskiego RKW dotyczącego utworzenia narejkowskiego narodowościowego polskiego sowietu wiejskiego ..... 154</p> <p>Nr 8. 1931 lipiec 22, Głuszyńce – List nauczyciela Piotra Biriuka do Komisji Narodowościowej CKW BSSR w sprawie utworzenia narejkowskiego i połoniewickiego polskiego rejonu narodowościowego ..... 155</p> <p>Nr 9. 1932 luty 21, Mińsk – Ściśle tajne memorandum sekretarza KC KP(b)B Nikołaja Gikały <i>O organizacji w BSSR polskiego rejonu narodowościowego</i> przesłane do sekretarza KC WKP(b) Łazara Kaganowicza ..... 156</p> <p>Nr 10. 1932 luty, Mińsk – Memorandum sekretarza KC KP(b)B Nikołaja Gikały dla KC WKP(b) o konieczności utworzenia dzierżyńskiego narodowościowego rejonu polskiego ..... 158</p> <p>Nr 11. 1934 czerwiec 16, Dzierżyńsk – Decyzja biura dzierżyńskiego RK KP(b)B w sprawie zatwierdzenia decyzji o paszportyzacji..... 161</p> <p>Nr 12. 1934 wrzesień 6, Dzierżyńsk – Ściśle tajna uchwała biura dzierżyńskiego RK KP(b)B i prezydium RKW o budownictwie narodowościowo-szkolnym w rejonie ..... 162</p> <p>Nr 13. 1934 grudzień, Mińsk – Wyniki weryfikacji dokumentów partyjnych w rejonie dzierżyńskim ..... 171</p> <p>Nr 14. 1935 kwiecień, Mińsk – Uchwała KC KP(b)B o wynikach weryfikacji dokumentów dzierżyńskiej organizacji partyjnej..... 173</p> <p>Nr 15. 1936 styczeń 12, Dzierżyńsk – Uchwała biura dzierżyńskiego RK KP(b)B „O przekształceniu szkół polskich w szkoły białoruskie” ..... 174</p> <p>Nr 16. 1936 styczeń 12, Kosiłowicze – Protokół walnego zebrania uczniów kosiłowskiej szkoły białorusko-polskiej ..... 175</p> <p>Nr 17. 1936 styczeń 12, Demidowicze – Raport dyrektora demidowskiej NSSZ I. Czernika dla przewodniczącego dzierżyńskiego oddziału Ludowego Komisariatu Oświaty dotyczący likwidacji kompletu polskiego w szkole ..... 176</p> <p>Nr 18. 1936 styczeń 23, Dzierżyńsk – Uchwała biura dzierżyńskiego RK KP(b)B „O przekształceniu szkół polskich w szkoły białoruskie” ..... 177</p>
---	--

Nr 19. 1936 lipiec 21, Mińsk – Raport przewodniczącego CKW BSSR Aleksandra Czerwinkowa dla KC WKP(b) dotyczący przekształcenia polskiego rejonu narodowościowego w białoruski.....	178
Nr 20. 1937 lipiec 17, Moskwa – Artykuł Timofeja Gorbunowa w gazecie „Prawda”.....	180
Nr 21. 1937 lipiec 22, Dzierżyńsk – Fragment uchwały biura dzierżyńskiego RK KP(b)B dotyczącej artykułu <i>Harce burżuazyjnych nacjonalistów</i> w gazecie „Prawda”.....	181
Nr 22. 1937 lipiec 29, Mińsk – Fragmenty stenogramu plenum KC KP(b)B w sprawie kierownictwa KC KP(b)B.....	184
Nr 23. 1937 lipiec, Mińsk – Ściśle tajne memorandum sekretarza KC WKP(b) Nikołaja Deniskiewicza <i>O pracy kontrwywiadu polskiego w zakresie polonizacji ludności BSSR</i>	190
Nr 24. 1937 sierpień 2, Dzierżyńsk – Uchwała biura dzierżyńskiego RK KP(b)B sprawie likwidacji rejonu dzierżyńskiego.....	194
Nr 25. 1937 sierpień 6, Mińsk – Wystąpienie przewodniczącego kołchozu Aniszczuka na Ogólnobiałoruskiej Naradzie Kołchoźników.....	195
Nr 26. 1937 sierpień 12, Lachowicze – List uczniów szkoły lachowickiej w rejonie dzierżyńskim <i>Będziemy wiernymi pomocnikami czerwonych pograniczników</i>	197
Nr 27. 1937 sierpień 12, Połoniewicze – List uczniów szkoły połoniewickiej w rejonie dzierżyńskim <i>Obiecujemy dobrze uczyć się w naszym języku ojczystym</i>	198
Nr 28. 1937 sierpień 12, Dzierżyńsk – List od kołchoźników <i>Wyplenić do końca wszystkich szpiegów polskich!</i>	199
Nr 29. 1937 sierpień 22, Mińsk – Projekt propozycji dla Biura KC KP(b)B na podstawie raportu komisji w sprawie likwidacji rejonu dzierżyńskiego.....	200
Nr 30. 1937 sierpień 22, Mińsk – Fragment notatki sprawozdawczej kierownika brygady ds. weryfikacji rejonu dzierżyńskiego Rudenki dla sekretarza KC WKP(b) Georgija Malenkowa oraz sekretarzy KC KP(b)B A. Wołkowa i A. Lewickiego dotyczącej środków podjętych w związku z likwidacją rejonu dzierżyńskiego.....	202
Nr 31. 1937 wrzesień 10, Mińsk – Ściśle tajna notatka Borysa Bermiana, ludowego komisarza spraw wewnętrznych BSSR, dla sekretarza KC KP (b)B A. Wołkowa o nastrojach ludności BSSR w związku z masowymi aresztowaniami Polaków.....	209
Wykaz skrótów i skrótowców	214
Bibliografia	217
Indeks osób	220